

Dypdykk i illegale stoffs normaliseringsprosesser

Margaretha Järvinen & Jakob Demant & Jeanette Østergård (red.)

Stoffer og natteliv

Hans Reitzels Forlag, 2010, 250 s.

Stoffer og natteliv har tatt steget inn i det danske nattklubb livet for å gi oss et innblikk i det illegale stoffmiljøet der, en verden noen kjenner, og mange har forestillinger om, men mangler kunnskaper om. Forfatterne utforsker til og med unges forestillinger om andres bruk i dette miljøet, i tillegg til unges erfaringer med eget bruk og med handel. Boka gir opp et innenfra perspektiv, et ved-siden-av perspektiv og et utenfra perspektiv, og utgjør med et verdifullt bidrag til å forstå unge sine logikker og vurderinger om bruk av illegale stoff. Gjennom sin interesse og undring lykkes forfatterne i å få frem forståelse og innsikt i unges oppfatninger om andres holdninger til bruk av illegale stoff i tillegg til at de gir en oversikt over omfang av bruk. De viser at oppfatninger om andres stoffbruk påvirker egen adferd og at det er en utbredt å tro at andre bruker mer og hardere stoff enn hva som faktisk skjer. I utforsking av illegale stoff bekrefter forfatterne også alkoholen sin dominerende plass som rusmiddel både ved debut med illegale stoff og senere i kombinasjon med illegale stoff.

Stoffer og natteliv er en antologi, en samling artikler, basert på et samarbeid mellom forskere og forskningsmiljø ved Universitetet i København, Universitetet i Aarhus og SFI – Det nasjonale forsknings-senter for velferd. Forfatterne ønsker å be-

lyse hvor "normalt" det er å prøve illegale stoffer i dagens Danmark. Dette utforsker de gjennom å undersøke om bruk av illegale stoff er blitt så normalisert at unge anser det som legitimt, ikke stigmatiserende og ikke spesielt risikofylt. Videre går de inn på i forhold til hvem og i hvilken kontekst bruk av illegale stoffer eventuelt oppfattes som normalt.

Bakgrunnen for publikasjonen er forskningsprosjektet "Youth, Drug and Alcohol" – YODA, supplert med data fra andre relevante studier. Studien bygger på spørreundersøkelser i tillegg til observasjoner, spørreskjema og intervjuer i nattklubbmiljø. Ved å ha både ha tallmateriale, observasjoner fra nattklubbmiljø, unges individuelle- par og gruppevise refleksjoner over eget og andres bruk av og holdninger til illegale stoff, har forfatterne kunne gi ett nyansert bilde av hvor "normalt" det er å prøve illegale stoff i Danmark.

En av redaktørene, Margaretha Järvinen, konstaterer at unge danske i forhold til unge ellers i Europas, er de som eksperimenterer mest med illegale stoff, selv om de ikke er i flertall når det gjelder regelmessig bruk. Videre i kapittelet presenteres teoretiske retninger forfatterne bruker for å kaste lys over i studien; (1) normaliseringstesen, (2) brukere av illegale stoff som "mainstream" eller som marginalisert aktivitet, og (3) risikoperspektivet. Valg av teorier fremstår som relevante, de supplerer hverandre, forbereder leseren på enkeltkapitlene og binder dermed boken sammen, samtidig som de utgjør en selvstendig teoretisk oversikt.

I kapittel om *Unge rusmiddelprofil*, av Jeanette Østergaard, Maria Røgeskov og Pernille Skovbo Rasmussen, vises sterk sammenheng mellom høyt alkoholforbruk,

bruk av illegale stoff og hyppig festing med venner på byen.

Signe Ravn viser hva som påvirker stoffbruk i ulike nattklubbmiljø. Blant gjester på "Mainstream nattklubben" forventes det at man skal ha kontroll, ta seg godt og flørte med gjester av motsatt kjønn. Illegale stoff blir derfor brukt for å få kontroll over uønsket effekt av alkoholrusen, noe spesielt amfetamin og kokain synes å kunne. Bruken blir ikke en sosial aktivitet, noe hun ser i "Den subkulturelle nattklubben" der stoffbruken blir element i vennefellesskap og musikkfellesskap. Illegale stoff særlig de med halluserende effekt, fremstår her som akseptable rusmiddel. Alkohol er likevel det det mest brukte og det mest sosiale rusmidlet både på "Mainstream nattklubben" og på "Den subkulturelle nattklubben".

I kapittel om *Hasjens normalisering* viser Järvinen og Jacob Demant at ungdommers felles holdninger til hasj endrer seg med alder, fra at de som unge betrakter hasj som farlig og uaktuelt å bruke til at de som unge voksne betrakter hasj som ufarlig, akseptabelt og som et normalt fest rusmiddel. Studien foregikk i avgrensede fellesskap, men forfatterne antar likevel at normaliseringsprosessen av hasj, vil gjelde også utenfor dette fellesskapet og gjør hasjbruk akseptabelt i større deler av befolkningen enn tidligere. Demant og Ravn utdyper dette i kapitlet *Stoff og risikoforståelse*, og viser at hasj oppfattes å ha liten risiko, ecstasy høy risiko, mens risikoen ved bruk av kokain fremstod som uklar. Kokain har dermed muligheter for å kunne bli oppfattet som normalt. Spesielt for unge uten egen erfaring og som derfor bygger sin vurdering av stoff på generelle oppfatninger, kan normalisering av et stoff

senke terskelen for eksperimentering.

Järvinen og Østergård viser i kapitlet *Farer og fornøyelser – unges stofferfaringer og stoffholdninger*, at unge mest sannsynlig blir påvirket av andre med nærliggende holdninger. De påpeker at forebyggingsstrategier må tilpasses de unges ulike vurderinger og ta høyde for at de har gode erfaringer med bruk av stoff. Forslaget om å overbevise dem om at negative langtidsvirkninger vil overstige de positive virkningene, er likevel fremdeles en utfordrende øvelse.

I kapittel *Fra alkohol og sigaretter til hasj og harde stoff* hevder forfatterne at regelmessig bruk av alkohol og tobakk synes å være en forutsetning for at unge går over til hasj, og videre fra hasj til harde stoff som amfetamin, ecstasy og kokain. Som vist i andre kapiteler betyr venners bruk også mye i forhold til den slik utvikling. Sporadisk bruk av hasj fører likevel ikke til videre eksperimentering med hardere stoff og forfatterne utfordrer dermed den sk. "trappetrinns modellen".

I kapitlet, *Kokain og alkohol – en kontrollerbar cocktail?* fokuserer Demant på de som har mye erfaring med bruk av harde stoff. I dette miljøet oppfattes kokain som et middel til å bli oppstemt av og som en sosial markør. Kokain fremstår som et populært stoff blant yngre nattklubbgjester, mer populært blant yngre menn enn kvinner og mest populært blant eldre, yrkesaktive menn. Alkoholens sløvnedede virkning dempes av kokain. Rusen oppleves attraktiv gjennom en intens, men likevel kontrollerbar følelse og lar seg lenge kombinere med forpliktelser til jobb eller familierelasjoner. Demant påpeker at kokain på bakgrunn av dette ikke virker skremmende og derfor har en posisjon som gjør ytterligere utbredelse mulig.

I kapittelet *Fra eksperimenterende til regelmessig stoffbruk* kaster Järvinen og Ravn lys over unges syn på seg selv når de går over fra eksperimentelt rekreasjonsbruk til regelmessig, gjerne problematisk bruk. Overgangen oppfattes som noe "som bare skjedde", noe negativt og en trussel mot brukernes sosiale identitet. De distanserte seg mot det problematiske bruket ved å si at det hørte fortiden til eller at de planla å gå tilbake til rekreasjonsbruk. Kunnskap om overganger frem til problematisk stoffbruk er relevant for å forstå unges motivasjon for å bruke stoff, både i forhold til behandling og i forhold til forebygging. Det er derfor viktig at forskere kommer i en posisjon som gjør det mulig å få frem unges egne perspektiv.

Under overskriften *Venner, kjøpere og selgere* finner Demant at kjøp og salg av stoff skjer innenfor et nettverk av vener og bekjente som gjerne fester sammen. Forfatteren presiserer at studien omfatter et avgrenset miljø og ikke beskriver prosesser innenfor stoffkjøp generelt. Innsikt i slike netten er likevel av betydning for å forstå hvilke prosesser "kjøpere" og "selgere" befinner seg i. Det kunne også vært fruktbart å søkt å forstå dette nettverket i lys av kulturøkonomisk avhengighet, en teori utviklet av Smith-Solbakken og Tungland.

Redaktørens konklusjon; "*Vi foretrekker alkohol, men stoff kan jo være moro*" fremhever betydningen av alkohol som det mest sentrale rusmiddel i og med at overstadig drikking i tidlig ungdommen har sammenheng med hasjbruk, og regelmessig hasjbruk har sammenheng med kjennskap til tyngre stoff. Både det at ungdommer er alkoholpåvirket når de eksperimenterer med stoff og at stoff som amfetamin og kokain brukes for å dempe alkoholens

sløvende virkning, viser alkoholens dominerende stilling som rusmiddel. Forfatterne tar derfor konsekvensene av det som har kommet frem i denne studien om illegale stoff, nemlig å fokusere på bruk av det legale rusmidlet alkohol, for å forstå normaliseringsprosesser for illegale stoff.

Forfatterne lykkes i å kaste lys over hvor "normalt" det er å prøve illegale stoff i Danmark i dag. Bruk av hasj fremstår som normalt både gjennom utbredelse og holdninger til stoffet. Dermed betraktes det som legitimt, og verken stigmatiserende eller risikofyllt noe som gjør videre utbredelse sannsynlig. Bruk av kokain kan komme til å fremstå som normalt, men det oppfattes like fullt som illegalt og brukes i all hovedsak sammen med andre stoff. I hvor stor grad bruk av de øvrige illegale stoffene oppfattes som "normalt" blir belyst gjennom hele boka og viser seg avhengig av sosial bakgrunn og miljøtilhørighet.

Den nyansering bruk av ulike metoder i studien medfører, muliggjør er relevant kunnskap, men kanskje ikke så lett tilgjengelig kunnskap. Forfatterne demonstrerer både at de behersker ulike forskningsmetoder og at de evner å få tilgang og tillit i et relativt lukket miljø. Det er nærliggende å anta at dette har sammenheng med at de inntar en ikke normativ, men en åpen og undrende holdning som inviterer de unge i studien til å reflektere over egen og andres stoffbruk. På denne måten blir studien de unges stemme til de som måtte ha interesse av boken.

I enkelte av kapitlene vises det til kjønns-spesifikke fenomen, men det kunne vært spennende å utfordre forfatterne på i hvilken grad kjønn får betydning for normalisering av illegale stoff mer generelt. Selv om det ligger utenfor målsettingen til stu-

dien ville det også vært interessant å fått forfatterens refleksjoner om avkriminalisering og legalisering av stoff, på bakgrunn av den kunnskap de her har presentert.

Stoffer og natteliv henvender seg til vitenskapssamfunnet og forskere er opptatt av å utvikle kunnskap på grunnlag av andres erfaringer. Samtidig vil boken være et verdifullt bidrag til studenter som søker kunnskap om rusproblematikk, normaliseringsprosesser og subkulturer. Praktikere som jobber med rusproblematikk, enten i et forbyggende eller et behandlende perspektiv, kan få inspirasjon og økt forståelse.

Nettopp fordi dette ikke er noen lettest bok, gir den innsikt i kompliserte prosesser. Likevel mener jeg den også er et bidrag til den offentlige debatten om verdien av å opprettholde skille mellom legale og illegale stoff. Boken anbefales på det varmeste og den krever at leseren setter av tid!

Hildegunn Sagvaag, Dr.PH Førsteamanuensis

Institutt for helsefag

Universitetet i Stavanger

Norge

E-post: hildegunn.sagvaag@uis.no

